

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора філологічних наук, професора
Белехової Л.І. на дисертацію Валюкевич Тетяни Вікторівни «Концепт
ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ в англійській мовній картині світу», поданої
на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук
зі спеціальності 10.02.04 – германські мови**

У своєму дисертаційному дослідженні Валюкевич Т.В. ставить за мету з'ясування змісту і структури гештальтного перцептивного концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ**, та засобів об'єктивації його поняттєвого, ціннісного й образного компонентів в англійській мовній картині світу.

Об'єктом дослідження обрано уявлення про зовнішність людини, що об'єктивуються в англійській мові та дискурсі. Предмет дослідження становлять засоби вербалізації поняттєвого, ціннісного й образного компонентів концепту **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ**.

Об'єкт, предмет та обраний підхід до його аналізу свідчать про актуальність рецензованої роботи. Це зумовлено, по-перше, загальною теоретичною та практичною орієнтацією дослідження на розкриття зв'язків між концептуальними структурами та лексичними одиницями, які омовляють уявлення британців про **ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ**, по-друге, необхідністю виявити зв'язок між візуальним сприйняттям **ЗОВНІШНОСТІ ЛЮДИНИ** і когнітивними засобами її моделювання та об'єктивації у мові.

Дисертаційна робота Т.В. Валюкевич безпосередньо пов'язана з колективною науковою темою «Мовна семантика як віддзеркалення концептуальної й мовної картини світу», що розробляється в Харківському гуманітарному університеті «Народна українська академія».

Методологічно дослідження спирається на засади когнітивно-дискурсивної парадигми лінгвістики, яка заснована на положеннях лінгвокультурології, теорії когнітивної метафори, теорії номінації та оцінної

семантики. Творче переосмислення теоретичного фундаменту дослідження, закладеного у працях попередників, застосування сучасних лінгвістичних методів аналізу, залучення дослідницького апарату суміжних наук та достатній за обсягом матеріал дослідження (2 тис. фрагментів текстів художніх творів британських авторів XIX–XX ст. і дискурсивних фрагментів із Британського національного корпусу (BNC)), визначає високий ступінь обґрунтованості наукових положень і висновків, зроблених у роботі, забезпечує надійність та достовірність одержаних результатів і робить дослідження самостійним та оригінальним.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає в тому, що в ньому **вперше** витлумачено концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ як цілісний образ-гештальт, структура якого демонструє нерозривний взаємозв'язок його поняттєвого, ціннісного й образного компонентів. **Уперше** виявлено мовні засоби оцінювання зовнішності людини, змодельовано шкалу її оцінки, визначено кореляти когнітивних метафор концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ та встановлено моделі його метафоричної репрезентації.

Теоретична значущість виконаного дослідження визначається його внеском у розвиток когнітивної семантики та лінгвістичної аксіології. Отримані результати сприяють розбудові теорії концептуальної метафори та фреймового моделювання.

Рецензовна робота має також **практичну цінність**, яка полягає в тому, що її результати можуть бути використані в лекційних курсах із лексикології англійської мови (розділи «Лексична семантика», «Синонімія»), загального мовознавства (розділ «Семантика»), у спецкурсах із когнітивної лінгвістики, у наукових дослідженнях аспірантів і студентів.

Оформлення роботи і виклад матеріалу заслуговують позитивної оцінки. Дисертація містить рисунки і схеми, які добре ілюструють проведене дослідження.

Автореферат і публікації авторки (9 одноосібних статей та тези 5 конференцій) із належною повнотою відбивають основні положення дисертації.

Текст роботи має логічну структуру і складається із вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного, загальних висновків, списку використаної літератури (349 назв), довідкових і лексикографічних джерел (27 назв) і джерел ілюстративного матеріалу (40 назв).

У вступі обґрунтовується тема, її актуальність, визначається об'єкт, предмет, мета й завдання дослідження, розкривається новизна, теоретична й практична значущість, зазначається апробація його результатів.

У першому розділі «Принципи аналізу концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ в англійській мовній картині світу» систематизовані наукові підходи до вивчення зовнішності в гуманітарних науках, обґрунтовано вибір лінгвокультурного підходу до аналізу досліджуваного концепту. Наведена у цьому розділі авторська інтерпретація еволюції поглядів науковців на розвиток ціннісних орієнтацій людини, становлення категорії оцінки і діалектику поняття «цінності» має теоретичне значення для лінгвокультурології й етнолінгвістики у плані виявлення стереотипів сприйняття зовнішності людини різними спільнотами.

Концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ розглядається як гештальт на підґрунті того, що зоровий образ людини не складається з окремих параметрів, але характеризується цілісністю і є сукупністю трьох груп ознак – анатомічних, функціональних і соціальних.

Стверджується, що концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ є перцептивним, специфіка аналізу якого зумовлена суб'єктивністю сприйняття та інтерпретації зовнішності людини, і синкретичним за своєю структурою.

Практичне значення дисертації визначається напрацюванням у другому розділі методики, інструментів і алгоритму аналізу концепту

ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ. Така методика може бути застосована для виявлення культурологічних особливостей інших концептів який.

У третьому розділі вивчаються засоби об'єктивації концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ в англійській мові. Проведений етимологічний аналіз слів-репрезентантів концепту, виділення етимонів, які становлять етимологічний шар концепту, побудова лексико-семантичного поля «Зовнішній вигляд» на підставі інтегральної та диференційних сем мають **теоретичне значення**, оскільки поглиблюють знання про семантичний розвиток лексеми *appearance* і слугують **внеском** у лексикологію англійської мови (розділи «Семантична структура слова», «Словотвір»).

Ціннісний компонент концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ представлений оцінкою – реакцією мовця на позитивну або негативну характеристику зовнішності людини, засобом об'єктивації якої є оцінні прикметники, які передають сенсорну, сублімовану або раціоналістичну оцінки і розташовані на оцінній шкалі.

У четвертому розділі, присвяченому образно-ціннісній складовій у структурі концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ, проаналізовано підходи до вивчення метафори, визначено концептуальні кореляти, що становлять область джерела і формують діапазон метафори. З метою пояснення суті метафоричного осмислення вербалізованих складників концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ Т.В. Валюкевич розкриває лінгвокогнітивні механізми творення метафор шляхом аналізу когнітивних трансформацій *специфікації* та *розширення*, що становить **теоретичне значення** роботи і є, безумовно, внеском у теорію когнітивної метафори.

До перспектив, що окреслені у висновках, можна додати зіставний і порівняльний аналіз способів і засобів актуалізації зовнішності людини у дискурсах різних лінгвокультур.

Отже загалом мета дослідження – з'ясування змісту і структури гештальтного перцептивного концепту ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ, та засобів

об'єктивування його поняттєвого, ціннісного й образного компонентів в англійській мовній картині світу – повністю досягнута.

Разом з тим, деякі положення в роботі Т.В. Валюкевич носять дискусійний характер або викликають зауваження:

1. На стор. 46 (пункт 1.6.) авторка стверджує, що концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ має синкретичну структуру, в якій поняттєвий, ціннісний й образний компоненти знаходяться у нерозривному взаємозв'язку. Разом з цим, у роботі окремо описано поняттєво-ціннісний та образно-ціннісний компоненти концепту, про що свідчать назви третього та четвертого розділів. Бажано б було почути пояснення авторки щодо Вашого визначення поняття «синкретизм» і більш чітко обґрунтувати саме таку єдність компонентів концепту.
2. На стор. 68 (Розділ 3.1.1.) авторка, посилаючись на працю М.В. Піменової, підкреслює важливість визначення усього корпусу засобів представлення концепту у мові – лексичних та фразеологічних одиниць, паремій тощо – для його повного опису. На жаль у роботі аналізуються лише лексичні засоби, а це, на наш погляд, звужує царину дослідження.
3. Концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ вивчається у роботі на прикладі лексеми *appearance*, що є його ім'ям і, водночас, одиницею аналізу. До синонімів, які теж називають цілісний образ зовнішності, залучається етимологічний аналіз, але на цьому авторка зупиняється. На наш погляд, авторці також слід було залучити до аналізу дискурсивні фрагменти з синонімами лексеми *appearance* у своєму складі, що дозволило б повніше описати концепт.
4. Не можу не зробити зауваження до лише одного некоректного висловлення, пов'язаного з проблемою онтології й епістемології предмета дослідження. Так, на стор. 89-90 Тетяна Вікторівна зазначає, що «...імплікаціонал може включати засоби вторинної номінації концепту, зокрема концептуальну метафору...». Концептуальна метафора, як відомо, -

це спосіб мислення (онтологія), а не засіб номінації. Вона реконструюється дослідником шляхом аналізу метафоричного словесного вираження (епістемологія).

Наведені зауваження не знижують загальної позитивної оцінки роботи. Дисертація **Тетяни Вікторівни Валюкевич** «Концепт ЗОВНІШНІСТЬ ЛЮДИНИ в англійській мовній картині світу» є завершеним дослідженням, в якому отримано нові, науково обґрунтовані дані, що мають суттєве значення для подальшого розвитку когнітивно-комунікативного напрямку лінгвістики. Вважаю, що в цілому робота відповідає вимогам до кандидатських дисертацій «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24. 07. 2013, № 567, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.04 – германські мови.

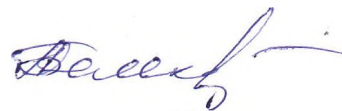
Офіційний опонент

доктор філологічних наук, професор

професор кафедри англійської мови

та методики її викладання

Херсонського державного університету

Л.І. Белехова

Підпис доктора філол. наук, професора Лариси Іванівни Белехової засвідчую

ВК д/
Белехова Л.І.
12.11.2015р

Відгук одержано 16. 11. 2015р.

Вчений секретар спиради Мр Т.Т. Морозова